

РЕЦЕНЗИЯ

върху

дисертационен труд за получаване на образователна и научна степен
„Доктор” 05.05.16, наказателно право

Автор на дисертационния труд: ГЕРГАНА МИХАЙЛОВА АНДОНОВА от
Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Софроний Врачански”

Тема на дисертационния труд: „ ДОКУМЕНТНА ИЗМАМА ПО
НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ”

Научен ръководител: проф. д-р Румен Петров Владимиров

Рецензент: проф. д-р Антон Тонев Гиргинов, Пловдивски
университет „Паисий Хилендарски”

1. Гергана М. Андонова е зачислена през 2008 година в Правно-историческия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”, гр. Благоевград, като докторант на самостоятелна подготовка по научната специалност „наказателно право” с тема на дисертационния труд „Документна измама по Наказателния кодекс на Република България”. Представеният от нея дисертационен труд е в обем от 249 страници. Трудът се състои от увод, три глави, разделени на параграфи, заключение и използвана литература. Литературата включва 127 източника, от тях 90 са на кирилица и 37 - на латиница.

Преставен е и автореферат в обем от 36 страници, който отговаря на изискванията. Докторантът има 4 публикации по темата на дисертацията. Този брой на публикациите е достатъчен за успешна защита.

Темата на дисертацията е с трайна актуалност. Актуалността ѝ се дължи най-напред на липсата в българската правна литература на самостоятелно и пълно научно изследване, което да разглежда обстойно застрахователната измама. Актуалността на дисертацията се определя и от това, че документните измами нарастват както по брой, така също и по

разнообразие и сложност в днешните условия на пазарни отношения, основаващи се на свободното договаряне. За отбелязване е ръст на измамите, които имат за предмет недвижимо имущество. Все повече са случаите, при които недвижимите имоти се придобиват чрез използване на документ с невярно съдържание, неистински или преправен документ.

Избраната структура на дисертацията е подходяща. Тя съответства на изложението и позволява ясно поставяне и убедително разрешаване на множеството проблеми по темата.

В изследването са използвани формално-логичните методи на познание: анализ, синтез, индукция, дедукция, систематичен метод. Приложение в изследването са намирали и специфичните за правото методи – сравнителноправният и логико-юридическият. Завидно е умението, с което си служи авторът при използването на сравнително-правния подход. Благодарение на така използваните методи са направени сполучливи теоретични анализи, подходящи предложения за усъвършенстване на законодателството ни и интересни изводи от практико-приложно естество.

В **увода** на дисертационния труд се разкрива същността на документната измама. За целта е проследена еволюцията и са очертани съществените особености на документната измама; посочено е по какъв начин тя накърнява обществените отношения. Изяснени са също така и формите на нейното изпълнително деяние, като се акцентира на необходимо доверие от страна на измамения. Правилно и обосновано се подчертава, че измамата е фактически съществуващо общественоопасно явление, отразено в наказателното право с цел то да бъде обвързано с определени негативни последици.

Глава първа на дисертационния труд, „Обща характеристика на документната измама”, започва с разглеждане на предмета на престъплението с цел успешно изясняване по-нататък на отделните му състави. След това се проследява историческото развитие на съставите на документната измама, предвидена за пръв път през 1956 година като отделно престъпление. В същата глава са изяснени значимостта на проблема за документната измама, начините и формите на нейното извършване, разпространеността ѝ в различните сфери на социалния живот. Посочени са причините за сериозните затруднения в разследването и определянето на правната квалификация на различните случаи на документна измама. За

целта наказателната измама е разграничена сполучливо от гражданската измама.

Глава втора на дисертационния труд – „Състави на документната измама” анализира отделните състави на документната измама. Подробно са разгледани техните съществени признаци, посочени са и някои недостатъци в тяхното формулиране. Сполучливо и убедително е изяснен спорният въпрос дали в чл. 212, ал. 1 и ал. 2 НК са уредени два основни състава на престъплението документна измама или това са два отделни вида документна измама.

Добре са аргументирани вижданията на дисертанта относно документа като средство на разглежданото престъпление. Правилно се сочи, че документът изпълнява две съществени функции – служи като правно основание, за да се получи определено имущество, и заблуждава адресата, за да се разпорежи с него.

Отделено е особено внимание на това, че човешката мисъл не спира до създаването и усъвършенстването на хартиения документ, а се развива и създава друга, по-съвършена форма на документа – електронният документ. Последователно е изяснена неговата сложна същност. Посочено е, че електронният документ също може да бъде метод (начин) за извършване на документна измама – той също може да бъде неистински, преправен или с невярно съдържание. Същевременно дисертантът правилно подчертава, че в условията на действащото право не е достатъчно електронният документ да бъде приравняван на писмения документ. Нужно да се вземат предвид и неговите оригинални качества като електронно изявление, за да може да бъдат преодолени съществуващите празноти в правната му уредба.

Дисертантът достига по-нататък до извода, че първият елемент от изпълнителното деяние на документната измама представлява документно престъпление. Тази измама може да бъде осъществена чрез всяко едно от документните престъпления по гл. IX от ос.ч. на НК, с изключение само на престъпното унищожаване, скриване или повреждане на документ (чл. 319 НК), тъй като по този начин не би могло да се постигне заблуждение в определено лице. За втория елемент от изпълнителното деяние на документната измама по чл. 212, ал. 1 НК дисертантът правилно и обосновано приема, че това е обикновена измама по чл. 209-211 НК. Във връзка с това се прави и уместният извод, че ако не бъде извършен първият

престъпен акт - използването на документ с невярно съдържание, неистински или преправен документ, то и основната съставна част от престъпното поведение, изразяваща се в получаване без правно основание на чуждо движимо имущество, сама по себе си не би била престъпление - за разлика от типичните, класическите форми на съставно престъпление.

Дисертантът изследва сполучливо и комплексния обект на документната измама. Подчертана е характерната му особеност, че между двете обществени отношения, от които обектът на престъплението се състои, съществува т. нар. предпазна връзка. При нея трябва да се увреди или постави в опасност предпазващото обществено отношение, за да бъде засегнато другото.

Разгледан е също така и изключително актуалният въпрос относно предмета на документната измама. Обосновава се разбирането, че в предмета на документната измама би трябвало да бъдат включени и недвижимите имоти, тъй като практиката отдавна показва, че те също се явяват предмет на това престъпление. Отстоява се още и разбирането, че измаменото лице не може да бъде предмет на престъплението. Въздействието върху измаменото лице (възбуждането и поддържането на заблуждение в него чрез използване или съставяне на документ с невярно съдържание, неистински или преправен документ) е само специфичният начин на осъществяване на изпълнителното деяние на престъплението.

По-нататък във втора глава се изследва другият основен състав на документната измама – този по ал. 2 на чл. 212 НК. Правилно се сочи, че докато по ал. 1 е без значение от кого е изготвен документа – дали от дееца или от друго лице, то тук се изисква опороченият документ да бъде съставен лично от субекта на престъплението. Характерно за документната измама по чл. 212, ал. 2 НК е и това, че съзнателно предоставя възможност на друго физическо или юридическо лице да получи без правно основание чуждо имущество чрез съставяне на порочен документ, докато по чл. 212, ал. 1 НК престъпният резултат се изразява в лично получаване от дееца на такова имущество. Обосновано е и заключението, че, за разлика от ал. 1, алинея 2 поначало не изисква користна цел.

В края на главата е направена характеристика и на измамата по руското наказателно право. Дадени са в заключение и някои интересни и обосновани предложения за подобряване на съставите на документната измама.

Глава трета на дисертационния труд е посветена на анализ на съставите на данъчната, митническата и компютърната измама. Използван е нов подход за тяхното разглеждане, като се подчертава измамната същност на всички тях. Новост е разбирането, че тези деяния, чиито легални термини са данъчни престъпления и квалифицирана контрабанда, могат напълно основателно да бъдат назовани данъчна, съответно митническа измама.

Заслужава да бъдат изтъкнати следните по-важни научни приноси в настоящата дисертация.

Първо. Изследвани са задълбочено действащите наказателноправни норми относно документната измама. На тази основа са направени важни уточнения относно правната същност на това престъпление. Предложена е изчерпателна аргументация на разбирането, че чл. 212 НК предвижда два отделни основни състава на едно престъпление документна измама, а не две отделни документни измами.

Второ. Доизяснено е понятието „документ“. Изтъкнато е, че то обхваща и електронния документ. Правилно и обосновано е посочено, че макар електронният документ да има специфични характеристики, той все пак изпълнява и функциите на класическия документ. Затова електронният документ също може да послужи за извършване на документна измама.

Трето. Изяснена е много добре субективната страна на втория основен състав на документната измама - по чл. 212, ал. 2 от НК. Даден е убедителен отговор на въпроса дали престъплението може или не може да бъде извършено с користна цел, въпреки че тя изрично не е предвидена като признак на състава.

Четвърто. Документната измама е сравнена сполучливо с и други видове измама, предвидени в българското наказателно право – данъчна, митническа и компютърна. Изтъкнато е по какво посочените видове измама си приличат с документната измама и по какво се отличават от нея. Анализирани са задълбочено измамната същност на тези деяния.

Пето. Интересно е предложението относно големите и собено големите размери на имуществото, което може да бъде предмет на документната измама. Подчертана е неактуалността на критерия за определяне на тяхната стойност - в зависимост от минималната за страната работна заплата, която е един твърде динамичен критерий за условия на финансова стабилност.

Предлага се критерият за големи, а и за особено големи размери да включва единствено паричната стойност на предмета на престъплението.

Шесто. Направен е сполучлив сравнителноправен преглед на правната уредба на измамата изобщо и на документната измама в частност. На тази основа са предложени интересни законодателни промени.

Държа да посоча също така и две слабости, които виждам в представената дисертация.

Първо. Чл. 212б от НК се предвижда, че при връщане или заместване на предмета на документната измама се налага по-леко наказание. Дисертантът предлага законът изрично да се посочи, че възстановяването на предмета на престъплението трябва да стане доброволно от извършителя. Съображенията на дисертанта се свеждат до това, че само в такъв случай поощрителната норма ще може да изпълни своето предназначение (с. 104-113).

Тази аргументация щеше да бъде безупречна, ако наказателното право се интересуваше единствено и само от субекта на престъплението. Наказателното право обаче се интересува все повече и от пострадалия от престъплението, като стимулира със своите специфични средства поправянето на причинените му вреди. В случая с чл. 212б от НК интересът да се поправят причинените вреди дори е взел приоритет над интереса да се наложи справедливо наказание. Сметнало се е, че това е по-малкото зло. Тази репаративна функция на наказателното право не е била отчетена в нужната степен от дисертанта. Ако тя беше взета предвид и противопоставена по необходимост на идеята за определяне на справедливо наказание, крайният извод може би щеше да бъде друг.

Второ. Решил да разглежда документната измама при условията на опасен рецидив, дисертантът се задоволява с пресъздаване на законовия текст. Той отбелязва, че съгласно чл. 30, ал. 2 от НК при условно осъждане или предсрочно освобождаване петгодишният срок, след който предишни осъждания не се вземат предвид, започва да тече от деня, в който е изтекъл изпитателния срок (с. 96). Известно е обаче, че има и други случаи, когато наложеното с предходна присъда наказание става изпълнимо, например при изтекла изпълнителска давност. За тях не се сочи нищо. Не е ясно дали, за да се обхванат и тези случаи, не е нужен кодифициращ текст, че петгодишният срок, след който предишни осъждания не се вземат предвид,

започва да тече от деня, в който наложеното с предходна присъда наказание става неизпълнимо.

Тези и други възможни критични бележки обаче не разколебават общата ми положителна оценка за дисертацията и убеждението ми, че дисертантът заслужава научна степен „Доктор”.

Изхождайки от всичко изложено дотук, предлагам на научното жури да даде на ГЕРГАНА МИХАЙЛОВА АНДОНОВА образователната и научна степен „Доктор” по научната специалност „Наказателно право”, шифър 05.05.16, за представения от нея дисертационен труд на тема „ДОКУМЕНТНА ИЗМАМА ПО НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ”

Подпис: _____

(Антон Гиргинов)

